

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معرفی

روستای گردشگری ریاب

تهیه و تنظیم : حامد غلامی

تابستان ۱۴۰۴

معرفی روستای ریاب

روستای ریاب، یکی از زیباترین و دل‌انگیزترین نقاط منطقه‌ی گناباد در استان خراسان رضوی قرار دارد. این روستا با طبیعتی دست‌نخورده، مناظری آرامش‌بخش و فرهنگ مردمان مهمان‌نواز خود، گردشگران را به خود جذب می‌کند. جالب است بدانید ریاب دارای هزار سال تاریخی مکتوب بوده و جزو قدیمی‌ترین روستاهای تاریخی و گلی کشور ایران می‌باشد. همچنین این روستا در سال ۱۳۸۷ در آثار ملی کشور به ثبت رسیده است.

وجه تسمیه

ریاب بر خلاف اعتقاد بعضی در مورد وجه تسمیه آن که معتقدند «ری آب» است، تسمیه صحیح آن «رمی آب» است، زیرا رشته قنات طولانی آن بیش از بیست کیلومتر امتداد دارد و از جنوب‌شرقی به طرف شمال غربی در امتداد است.

علت نام‌گذاری "روستای ریاب"

نام "روستای ریاب" به معنای "جاری شدن آب" می‌باشد. درواقع نام اصلی آن در قدیم "رمی آب" بوده که از رشته قنات طولانی به طول ۲۰ متر سرچشمه میگرفته. این نام به دلیل رودخانه‌ها و چشمه‌های فراوان و قنات جاری در این منطقه به این روستا داده شده است. آب و طبیعت خنک و خوشایند از جمله ویژگی‌های بارز این منطقه است که تأثیر قابل توجهی در زندگی و فرهنگ مردم این روستا داشته است.

روستای ریاب با فاصله (۲۷۵ کیلومتری مشهد) در جنوب شرقی شهرستان گناباد، در استان خراسان رضوی واقع شده است. این روستا در ۳ کیلومتری گناباد و در فاصله اندکی از قنات قصبه گناباد قرار دارد.

مختصات جغرافیایی:

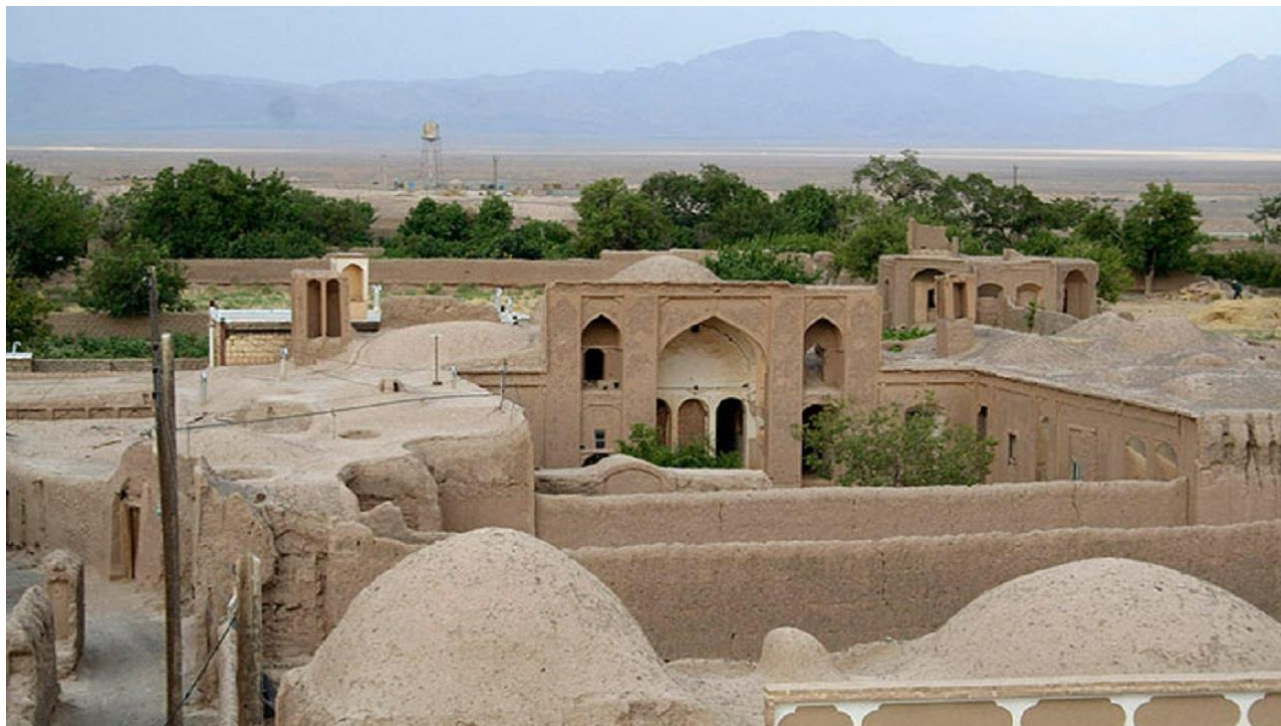
با مختصات جغرافیایی ۵۸ درجه و ۳۸ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۲۱ دقیقه عرض شمالی، روستای ریاب در فاصله سه کیلومتری جنوب غربی گناباد است.

قدمت این روستا به قرون اولیه اسلامی باز می‌گردد و آثار تاریخی آن، از جمله دو برج دیده‌بان، آب‌انبار، عمارت باغ گلشن و آرامگاه ابومنصور ریابی، نشانگر طولانی بودن راهروی تاریخی آن هستند.

شرایط اقلیمی:

این روستا در ارتفاع ۱۱۳۰ متر از سطح دریا واقع شده و دارای اقلیم نیمه بیابانی با تابستان‌های گرم و زمستان‌های سرد است. اقلیم بومی منطقه به علت حاشیه کویر و دوری از دریا، از نوع آب و هوای

صحرائی و بیابانی گرم و خشک است. از جمله ویژگی‌های اقلیم منطقه، پدیده خشکی قابل ذکر است. ریاب در این منطقه دارای آب شیرین و گواراست و در واقع اصل آن بر پایه آب است.

آب و هوای ریاب

روستای ریاب به دلیل قرار گیری در منطقه خشک و کویری دارای آب و هوایی بیابانی، گرم و خشک است. این منطقه دارای تابستان های گرم و زمستان های سرد می باشد و مناظر طبیعی زیبا، یکی از مقاصد گردشگری محبوب در این منطقه محسوب می شود.

معماری و بافت روستای ریاب

معماری روستای ریاب از آنجا که این روستا یکی از روستاهای باستانی منطقه است، با تأثیرات فرهنگی و تاریخی منحصر به فرد خود، بافت سنتی و زیبای خود را حفظ کرده است. خانه های سنتی با سقف های چوبی و دیوارهای گلی، از جاذبه های منحصر به فرد این منطقه محسوب می

شوند. سبک و سیاق این خانه ها همانند بافت و معماری مناطق کویری می باشد و از بادگیر های قدیمی، ایوان، سرداب، طاق، سقف های گنبدی برخوردار است. تمامی این ها معماری اصیل و چشم نواز ایرانی را به نمایش می گذارد.

تاریخچه روستای ریاب

تاریخچه ی ریاب به حدود هزاران سال قبل و به قرون اولیه اسلامی باز میگردد. از آن زمان تاکنون نقش مهمی در توسعه ی فرهنگ و تمدن این منطقه داشته است. این روستا با ثبات و استقامت خود در برابر چالش های زمانه، تاریخچه ی غنی ای دارد که ارزشمند و مورد توجه است. بنیانگذاری روستا در حدود ۲۰۰ سال پیش در محل قلعه آغاز شد و در مرحله اول توسعه، به سمت شمال شرق گسترش یافت. در ادامه، رشد روستا به سمت شمال غرب معطوف شد. هسته اولیه روستا تنها با حضور قلعه شناخته می شود. در این مرحله، بخش کهن روستا الگوی ثابت معماری را داشت و تفکیک زمانی مشخص نبود. تنها برخی از ساختمان های مهم مانند آب انبار، مسجد، حمام، و سردابه ها به مدت طولانی ثابت ماندند. توسعه بعدی تا دوران انقلاب اسلامی به سمت شرق اتفاق افتاد و حضور باغات این تغییر را تسهیل کرد.

ویژگی های روستای ریاب

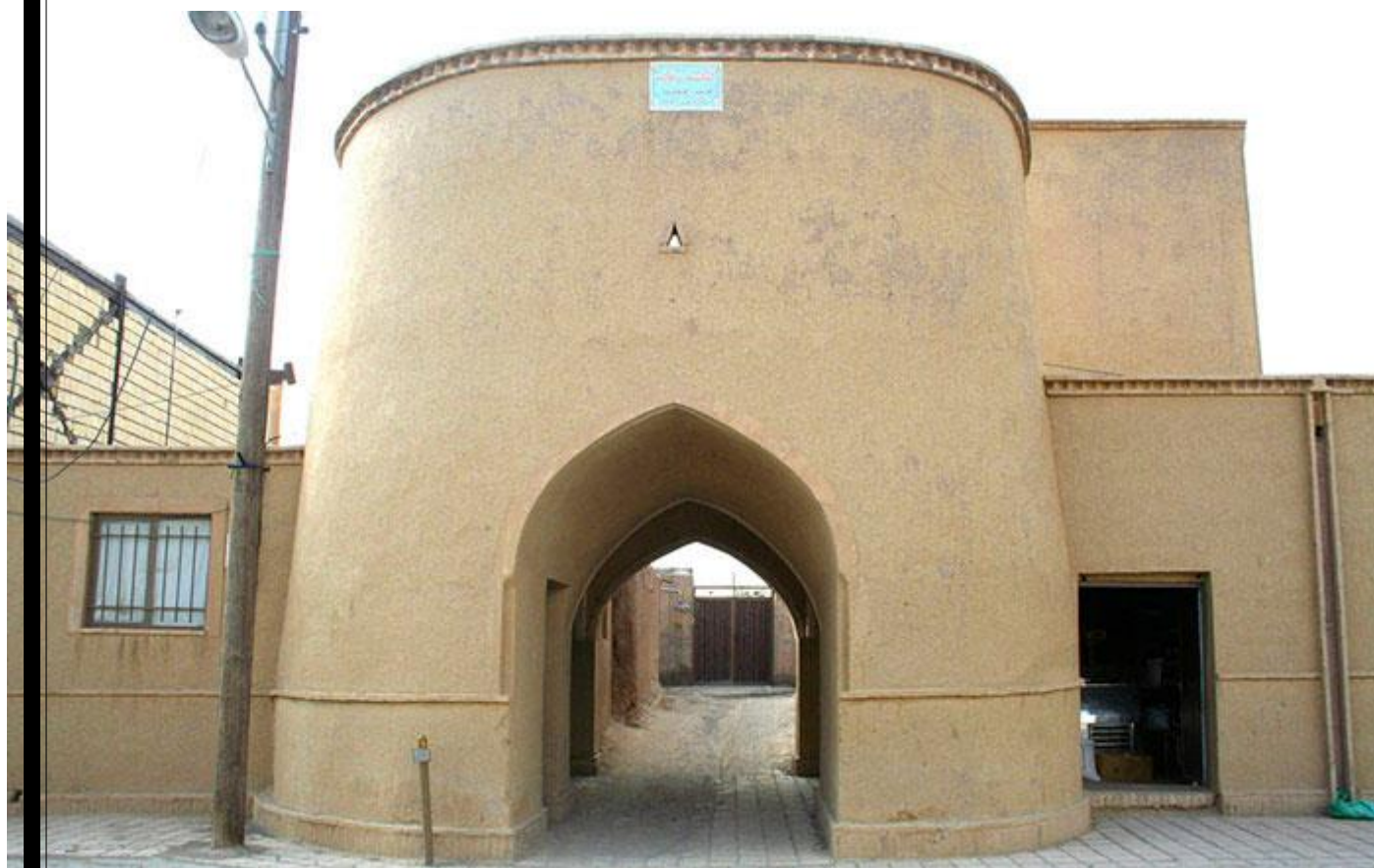
ویژگی بارز ریاب، طبیعت بکر و زیبای آن است. مناظری دل انگیز از کوهستان ها، دشت ها و رودخانه ها، زندگی روستایی ساده و زیبا، اماکن تاریخی و باستانی همچون آب انبار ها، بادگیر ها، برج های دیده بانی و بافت قدیمی و چشم نواز، همه به یک مجموعه ی خاص از ویژگی های این منطقه تبدیل شده اند که باعث جذب گردشگران و مسافران بسیاری شده است.

آداب و رسوم :

روستای ریاب، با تنوع فرهنگی خود، میزبان جشن‌ها و مراسمی است که از تمامی ایران شناخته می‌شوند. پیشواز سال نو، دید و بازدید نوروزی، شب یلدا، چهارشنبه سوری و سیزده به در میان مردم این روستا نیز جایگاه خود را دارند. همچنین، مردم در ایام اعیاد مذهبی مانند قربان، عید فطر و غدیر به مراسمات خاص خود پرداخته و در مواقع وفات و شهادت ائمه (ع) عزاداری می‌کنند. موسیقی محلی، با نوازندگانی که از سازهای نی، دوتار، سرنا و دهل استفاده می‌کنند، زنده می‌شود. علاوه بر این، رقص‌های محلی، به ویژه چوب‌بازی در مراسم عروسی‌های روستایی، از جاذبه‌های برگزاری مراسم‌های محلی است. بازی‌های سنتی نیز جزء مهمی از فرهنگ روستایی ریاب محسوب می‌شوند؛ کشتی سنتی، تیله بازی و گردو بازی تنها چند نمونه از این بازی‌های سنتی هستند که بازی‌هایی شاد و سرگرم‌کننده برای مردم روستا فراهم می‌کنند.

جای‌های دیدنی :

روستای ریاب، با تنوع و زیبایی طبیعی خود، میوه‌های پر بار، و چشم‌اندازهای دل‌پذیر، جایی برای استراحت و لذت بردن از زیبایی‌های دنیای خارج از شهر است. مراتع اطراف روستا، در فصل بهار و تابستان، با گل‌های مختلف و گیاهان دارویی از جمله گل ختمی و شاه‌تره، زیبایی بی‌نظیری را به ارمغان می‌آورند.

علاوه بر فراوانی طبیعی، ریاب با جاذبه‌های تاریخی نیز مملو است. بافت قدیمی روستا با معماری سنتی و خانه‌های قدیمی، به دیدنی‌ترین مکان‌های آن محسوب می‌شود. آب‌انبار قدیمی، دو برج دیده‌بان، آرامگاه ابومنصور ریابی و عمارت باغ گلشن از جمله جاذبه‌های تاریخی این روستا هستند.

همچنین، مقبره ابومنصور ریابی که از بزرگان دوران سلجوقیان بوده، نمونه‌ای دیگر از تاریخ و فرهنگ این منطقه است. دیوارهای خانه‌ها و ساختمان‌های تاریخی نیز به خوبی نشان دهنده‌ی استواری و تاریخ‌نگاری این روستا در برابر زلزله‌ها بوده است. دو برجی که در غرب روستا واقع شده، با چهار طبقه خود نمادی از شکوه و زیبایی این روستا هستند.

قلعه :

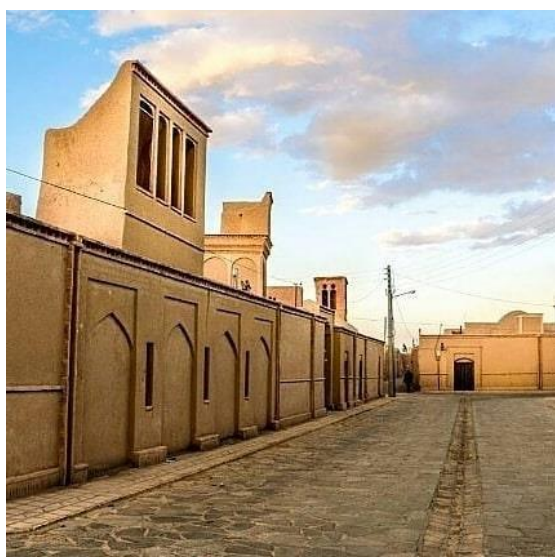
این روستا دو قلعه تودرتو دارد که هر قلعه دارای برج و بارویی جداگانه است. درون قلعه میانی مهمان‌خانه بزرگی بوده که سالخوردگان روستا آن را به یاد دارند. در داخل قلعه دوم خانه‌های متعددی وجود داشته که افراد خارج قلعه خواروبار و اشیاء قیمتی خود را در آنجا می‌گذاشتند. قلعه اصلی روستا به شکل مربع بوده و هر ضلع آن صد قدم طول دارد. دیواره‌های قلعه از جنس گل به همراه سنگ‌های ریز و درشت است که وجود سنگدانه‌ها قابل تشخیص است. در ۴ گوشه این مربع، ۴ عدد برج برای نگهبانی ساخته شده است. ۲ عدد برج هم در داخل قلعه ساخته شده بود که وظیفه حفاظت داخلی قلعه را بر عهده داشت. حداقل ارتفاع این برج‌ها ۱۰ متر بوده است.

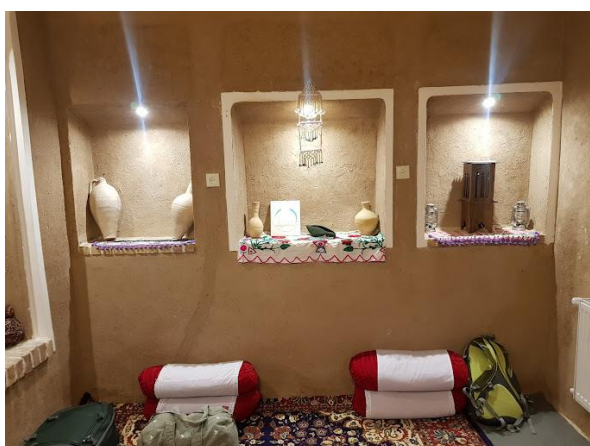
دورتادور این قلعه خندقی به عرض تقریبی ۶ متر و عمق ۴ متر کنده شده بود که در مواقع خطر دشمن آن را پر از آب می‌کردند تا راه آنان را سد کنند که خود محافظی دیگر برای قلعه بود. هم اکنون خندق به علت آلودگی پر شده است. دو برج دیگر در روستای ریاب وجود دارد که در قسمت غربی روستا است. برج کوچک در حاشیه محور شرقی به غربی روستا و برج بزرگ ضلع غربی در مجاورت منزل علیپور قرار دارد. این برج با تناسبات زیبایی حاکم بر عرض طول و ارتفاع و

طاق زیبای مستقر در گذر برج کنگره‌های متناسب در لبه برج و بازشوهای ظریف اطراف آن جزء یکی از شاخص‌های عمده معماری است. این برج ۴ طبقه بوده و هر قسمت مخصوص یک عمل در نظر گرفته شده بود. طبقه آخر آن محل نگهداری بوده است.

معماری خانه‌ها

معماری کویری خانه‌های بافت تاریخی ریاب به سبک معماری خانه‌های مناطق کویری شباهت دارد. کارشناسان برای اولین بار در این منطقه با بادگیرهایی مواجه شدند که مانند بادگیرهای یزد، با دریچه‌ای مستقیماً به سردابه متصل می‌شوند. دیگر تزیینات این خانه‌ها نیز بسیار قابل توجه است. به‌طور کلی بناهای ریاب شاید بر خلاف عمارت‌های یزد و اطراف آن باشکوه نباشند، اما زیبایی خاص خود را دارند که همین ویژگی از جمله مواردی است که این روستا را در ردیف روستاهای هدف گردشگری در استان خراسان قرار داده است. این بناها تمامی نیازهای ساکنان خود را برآورده می‌کنند. در اغلب کوچه‌های این محله، سابات یا سقف‌هایی برای ایجاد سایه ساخته شده‌اند و تمامی خانه‌ها دارای سردابه، حوضخانه و بادگیر هستند. جهت خانه‌ها نیز به گونه‌ای است که وزش بادهای کویری، ساکنان منازل را در گرمای طاقت‌فرسای روزهای بلند تابستان خنک کند. وجود

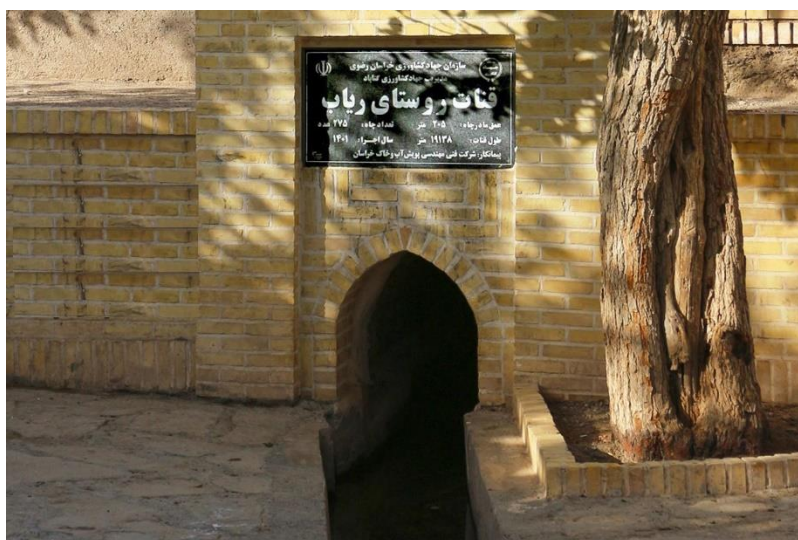
حیاط‌های خصوصی داخلی و معطوف شدن خانه‌ها به این حیاط‌ها از ویژگی‌های معماری در این منطقه است. این حیاط‌ها به عنوان عامل ایجاد رطوبت اهمیت فراوان دارند. اتاق‌ها که رو به حیاط باز می‌شوند نسبت به باد و طوفان شن و سرمای شدید محافظت می‌شوند. نمونه بارز این معماری را می‌توان در مسجد روستا با صحن حیاط گسترده دید. بناهای مسکونی قدیمی همه گلی با تزیینات آجری هستند. این روستای زیبا علاوه بر طبیعت سرسبز و خرم جاذبه‌های تاریخی بسیاری دارد. از جمله می‌توان به بافت قدیمی روستا با معماری سنتی و تعداد زیاد خانه‌های مسکونی قدیمی اشاره کرد. مسجد، درقلعه، انبار آب بالای ده، انبار آب قلعه، مزار ابومنصور، برجهای قلعه، مدرسه قدیم، حمام و... از جمله دیدنی‌های این روستا است.

قنات تاریخی ریاب

قنات ریاب، شاهکار تاریخی گناباد یکی از شاهکارهای مهندسی ایرانیان در مدیریت منابع آب در مناطق کویری است. این قنات بیش از ۲۰۰ متر عمق و ۲۷۵ میله چاه و ۲۰ کیلومتر طول دارد و آب شیرین و زلالی را از دل زمین به سطح می آورد. قنات‌های ایران از دیرباز نقش حیاتی در زندگی روستاییان داشته‌اند و قنات ریاب نیز نمونه‌ای برجسته از این فناوری باستانی است.

قنات تاریخی ریاب در سال ۱۳۸۷ در فهرست آثار تاریخی ملی ایران به ثبت رسید تا به عنوان یک سازه تاریخی و موثر فرهنگ ایران از آن محافظت و نگهداری شود.

راهروهای زیرزمینی قنات ریاب، با طاق‌های زیبای خشتی، نشان از هوش و ذکاوت معماران ایرانی

دارد. این قنات نه تنها منبع آب شرب و کشاورزی روستا بوده، بلکه به عنوان یکی از جاذبه‌های تاریخی گناباد شناخته می‌شود.

برج ریاب

برج ریاب یک بنای تاریخی مربوط به دوره قاجار است که در روستای ریاب از توابع شهرستان گناباد واقع شده است. این برج در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۸۴ با شماره ثبت ۱۲۴۰۰ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

برج ریاب به عنوان یکی از اجزای قلعه تاریخی روستا، در کنار دو برج دیگر، نقش نگهبانی و دیدبانی را ایفا می کرده است. این برج ها به ساکنان روستا کمک می کردند تا دورترین نقاط اطراف را زیر نظر داشته باشند.

حمام ریاب

حمام ریاب مربوط به اواخر دوره صفوی است و در شهرستان گناباد، بخش مرکزی، روستای ریاب واقع شده و این اثر در تاریخ ۲۲ مرداد ۱۳۸۴ با شمارهٔ ثبت ۱۳۱۸۰ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است

یخدان ریاب

این یخدان با نام یخدان ریاب یا یخدان حاج ناصری شناخته می شود و در حد فاصل روستای ریاب و دانشگاه پیام نور گناباد واقع شده است . نهر سیمانی کاریز خشویی از کنار آن عبور می کند و اراضی پیرامون یخدان بلکی بایر است .

مصالح به کارگرفته شده در یخدان خشت خام و ملات گل است ارتفاع هر خشت با ملات گل بطور متوسط ۹ سانتیمتر است . از کف پارف دور چاله تا نوک گنبد از داخل یخدان ۷۵ ردیف خشت است یعنی ارتفاع یخدان حدود ۶۷۵ سانتیمتر است . ضخامت دیوار حدود ۸۵ سانتیمتر است . قطر چاله ۵۱۰ سانتیمتر، قطر فضای داخلی یخدان ۶۳۶ سانتیمتر است، عرض پارف که دور چاله را دور می زند ۶۳ سانتیمتر بوده است. در زمان بازدید چاله تقریباً پر شده و مشخص نبود که عمق آن چقدر بوده است .

همان طور که پیش تر از این گفته شد نهر جدید و سیمانی کاریز خشویی از کنار یخدان عبور می کند و برطبق گفته افراد کهنسال که خود در یخ سازی یخدان مشارکت داشته اند نهر قدیم خشویی از بالاسر یا قبله ی یخدان عبور می کرده و حدود ۳۰ متر با یخدان فاصله داشته است . دیواری که در سایه ی آن یخ می ساخته اند بکلی ویران شده و چیزی از آن برجای نمانده است اما چاله ای که در آن یخ می ساخته اند هنوز قابل شناسایی است .

خود یخدان هنوز سرپاست اما باران و عوامل طبیعی شیارهای عمیقی برپام آن ایجاد کرده اند ولی هنوز نتوانسته اند در آن خللی پدید آورند و اگر مورد توجه قرار نگیرد به زودی از پای در خواهد آمد.

این یخدان در مقایسه با یخدان کوثر کوچکتر و به لحاظ قدمت قدیمی تر از آن بنظر می رسد.

ابومنصور ریابی

ابومنصور ریابی، یکی از وزرای برجسته و مورد اعتماد طغرل سلجوقی، بنیانگذار سلسله سلجوقیان، بود. وی به دلیل تقوای شخصی، وفاداری به شاه و حکمت در اداره امور، جایگاه ویژه‌ای در دربار سلجوقی داشت. امروزه آرامگاه این وزیر فرهیخته در روستای ریاب، واقع در شهرستان گناباد، به عنوان یکی از آثار تاریخی ارزشمند ایران به ثبت رسیده است.

برادر ابومنصور، ابوسعید، نیز از وزرای صاحب نفوذ دربار بود. اما آنچه ابومنصور را از دیگر وزرا متمایز می‌کرد، پایبندی او به ارزش‌های اخلاقی و دینی بود. وی عادت داشت قبل از انجام هر کاری، حتی اگر فراخوانی فوری از سوی شاه می‌بود، به عبادت و نیایش بپردازد. این عمل نشان از اعتقاد راسخ او به خداوند و اولویت دادن امور معنوی بر امور دنیوی داشت.

روزی فرستاده شاه با عجله به نزد ابومنصور آمد و او را به حضور شاه فراخواند. اما ابومنصور که در حال ادای نماز صبح بود، به درخواست فرستاده توجهی نکرد و به عبادت خود ادامه داد. پس از پایان نماز، شاه که از تأخیر وزیرش ناراحت بود، علت را جویا شد. ابومنصور در پاسخ، به زیبایی و با فروتنی، به شاه توضیح داد که بندگی خداوند بر هر چیز دیگری اولویت دارد. این پاسخ، شاه را تحت تأثیر قرار داد و او را به بخشش وزیرش واداشت.

داستان ابومنصور ریایی، نمادی از وفاداری، تقوا و حکمت در دوران سلجوقیان است. زندگی و اعمال او الگویی برای همه کسانی است که به دنبال خدمت به مردم و کشور خود هستند.

مقبره ابومنصور ریابی

آرامگاه ابومنصور ریابی، بنایی تاریخی است که به دوران پس از اسلام تعلق دارد. این بنا در سال ۱۳۸۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسید. معماری این آرامگاه، نمایانگر سبک معماری ایرانی-اسلامی است

و از نظر تاریخی و فرهنگی دارای اهمیت بسیاری است.

صنایع دستی مردمان ریاب

صنعت صنایع دستی مردمان روستایی ریاب بیشتر گلیم بافی و نمد مالی است. محصولاتی همچون کلاه نمدی، پالتو نمدی، زیرانداز های نمدی و گلیم بافی های خاص و زیبا از صنایع دستی این روستا می باشد. همچنین نان های محلی این روستا بسیار پر آوازه است و بانوان روستایی با روشی محلی نان خوش طعمی را طبخ می کنند.

جاذبه های گردشگری

روستای ریاب با دارا بودن جاذبه های طبیعی، تاریخی و فرهنگی زیادی، گردشگران را به خود جذب می کند. از جمله جاذبه های دیدنی این منطقه می توان به رودخانه ها، چشمه ها، پل های باستانی، اماکن مذهبی، جاذبه های تاریخی و ... اشاره کرد.

غذا های محلی

غذاهای متنوعی در روستای ریاب تهیه می‌شود از جمله معروف‌ترین غذاها می‌توان به انواع آش، اشکنه، تخم‌مرغ شیر، گرماس، بلغور، قطاب، جوش پره، کلومپه و توگی اشاره کرد. لبنیات مرغوب مانند شیر، پنیر، ماست و کره نیز از جمله زینت بخش‌های سفره‌های روستاییان محسوب می‌شوند.

